

Pravičnost

✍ Vlasta Nussdorfer

*Ko govoriš,
morajo biti tvoje besede boljše od
molka.*
(slovenski pregovor)

*Vzgoja se zagotovo začne
v zibelki, nadaljuje v vrtcu
in šoli ter se nikoli prav ne
konča. V spominu mi je ostala
misel osemletnega Maja, ki je
zapisal: »Pravičnost je to, da če
imaš enajst bombonov, ki jih
moraš razdeliti med dve osebi,
jih razdeliš tako, da daš pet
bombonov enemu, pet drugemu,
enega pa sebi.«*

Zagotovo je ena izmed temeljnih vrednot, ki nas lahko vodi v bodočnost, tudi pravičnost. Kakšna naj bo, ko pa imamo ljudje na eno in isto temo lahko tudi več 'pravičnih' rešitev? Vsak vidi stvar s svojega zornega kota – glede na izkušnje, znanje, vzgojo, ki je je bil deležen, in trenutno stanje ali položaj.

Ker sem se v preteklosti kot tožilka in humanitarka pogosto spraševala, kakšna kazen je lahko za koga pravična, se spominjam zgodbe, ki pravi takole: »Nekega dne se je revež sprl z bogatašem. Vse glasneje sta se prerekala in bogataš je meni nič tebi nič nenadoma revežu prisolil zaušnico. Slednji ni nameraval popustiti in se je po razsodbo o zadevi napotil na sodišče. Sodnik je prisluhnil obema stranema in razsodil, da mora bogati revnemu izplačati odškodnino – skodelico riža. Revež je pristopil k sodniku in mu prisolil krepko in zvonko zaušnico. 'Saj si nor!' je zavpil sodnik.

'Kaj pa ti je?' 'Ah, nič takega,' je rekel revež, 'samo željo sem si izpolnil! Prepuščam vam skodelico riža, kar vi jo imejte.'« Zgodba uči o tem, kako je revež za zaušnico, ki jo je dobil, doživel 'plačilo', torej zgolj skodelico riža. Nadaljeval je pri sodniku in mu jo kot kazen kar podaril. Zgovorna pripoved pušča bralcu, da razmišlja, ali je sodnik izrekel pravično kazen. Težko vprašanje, na katerega je zagotovo moč najti več odgovorov.

Kot varuhinja človekovih pravic se zavedam, da imajo pravice vsi, ne glede na razlike, a zagotovo jih prav t. i. 'majhni' ljudje (pa ne po svoji višini) doživljajo zelo različno. Izraz zanje mi sicer sploh ni všeč, saj so lahko zelo veliki.

“ Če tisto, kar mi imaš povedati, ni niti resnično, niti dobro, niti koristno, potem tega raje ne bi vedel. ”

Mnogi me nenehno opozarjajo, da je denar sveta vladar. Preprosti in ubogi ljudje nimajo toliko pravic oziroma jih vsaj ne uspejo ali zmorejo najti, še zlasti če za pomoč ne dobijo brezplačnega strokovnjaka za pravna vprašanja. Težko jih je poslušati, a z lahkoto razumeti. Bijejo svoj boj, hodijo od vrat do vrat in iščejo pravico, ki pa je sami pogosto res ne zmorejo najti. Sprašujemo se, ali je mogoče z denarjem izbrisati moralno škodo žrtve ali jo sploh povrniti, kako je z maščevanjem 'oko za oko, zob za zob', z usmrтитvijo za morilce. Kakšne naj bi bile primerne in pravične kazni? Denar ne bi smel biti najpomembnejši, ne bi smel krojiti usod ljudi in jim prinašati uspeha, če ga brez denarja ne bi dosegli, maščevanje ne bi smelo prednjačiti in kazen bi morala biti poučna, ne pa maščevalna. Nikoli na-

mreč ni moč izreči kazni, ki bi povrnila gorje, predvsem ko gre za žrtve nasilja, dandanes celo terorizma.

O vrednotah govorimo dan za dnem, a kaj ko običajno le govorimo, v praksi in realnosti pa popuščamo. Dopuščamo izginotje idealov, iščemo izgovore, ker ne uspemo zadev izpeljati pravično, ker ni tiste prave solidarnosti in pomoči revnim in bolnim, invalidom, pa tudi vsem 'drugačnim', ki bogatijo družbo. Svojo krivdo včasih 'operemo' celo tako, da izpeljemo dobrodelni dogodek ali prispevamo zanj in mislimo, da smo s tem opravili svojo dolžnost.

Težko sprejemam misli ljudi, ki pravijo, da poštenosti ni več ali se ne splača. Da so poštene le bedaki in se jim to ne obrestuje. Spominjam se zgodbe o očetu in sinu, ki sta ribarila, sin pa je ujel velikansko ribo. Ko jo je želel potegniti na plan, je oče pogledal na uro in ugotovil, da do začetka ribolovne sezone manjka še nekaj ur. Sinu je preprečil velik uspeh. Ta ga ni mogel razumeti, saj je moral ribo na očetovo zahtevo izpustiti. Ko je odrastel in postal vpliven podjetnik, so ga novinarji vprašali, od kod mu vrednote, ki jih goji dan za dnem. Pojasnil je, da si je za vedno zapomnil dogodek z ujeto ribo, in kadar koli pomisli, da bi naredil kaj nepoštenega, se spomni na očeta. Koliko je dandanes takih očetov in sinov?

So starejši in starši sploh zgled mlajšim? V besedah morda, a v dejanjih pogosto ne. Otroci od njih slišijo eno, a žal delajo drugo. To je čas o morali in nemorali današnjih delodajalcev, o mobingu na delovnih mestih, trgovini z ljudmi in organi, nepoštenosti, ko je na prodaj vse, razen poštenosti.

Kako je s slavnimi? Se jim ljudje klanjajo in jim sledijo zgolj zaradi njihovega bogastva, položaja, trenutkov slave ali ker so preprosto dobri in odlični

in bi jih radi posnemali? Obstajajo etični kodeksi različnih poklicev, a tudi preštevilne kršitve. Mnogi niso člani združenj, kjer se zahtevajo etični standardi in jih zato kršijo, vedoč, da ne morejo priti pred častno razsodišče.

Aktualni dogodki, ki dan za dnem pretresajo javnost in polnijo medije vseh barv, so tajkunske zgodbe, dolgi in neuspešni procesi, tako različne sodbe o isti stvari ter trditve in kdaj celo izgovori, da je vse konstrukt. Če nisi obsojen, pač pa oproščen, je sicer po mnenju nekaterih pravica zmagala. Če si obsojen, je krivično.

Sklepam pa, da si dejstva spustil vsaj skozi drugo sito, sito dobrote. Je tisto, kar mi želiš povedati, vsaj dobro?!« Mož je nekaj hipov okleval, nato pa odgovoril: »Ne, žal ni dobro, prav nasprotno ...« »Hmmm!« je pristavil veliki filozof. »Pa si vseeno ogledja še tretje sito. Je koristno, da mi poveš to, kar mi želiš povedati?« »Koristno? Ne ravno ...« »Potem pa ne govoriva več o tem!« je rekel Sokrat. »Če tisto, kar mi imaš povedati, ni niti resnično, niti dobro, niti koristno, potem tega raje ne bi vedel. Svetujem ti celo, da vse to pozabiš ...« Gotovo bi morali ta sita

prihajajo in si to zaslužijo. Prihodnost slovenske družbe je namreč tesno povezana tudi s prihodnostjo ostalih narodov velike Evrope in sveta. Ta ima predvsem sedaj klavarno in žalostno podobo vojn, grozot, begunstva, pa tudi in celo terorizma.

Kako ustaviti nasilje? Kako preprečiti, da ne bi pod streli padale povsem nedolžne žrtve? Jim je lastno le to, da so ob napačnem času na napačnem kraju? Kako ustaviti bežanje množic z lastnih domov, kako jim sploh pomagati v tujem svetu, ki ga vidijo kot obljubljeni deželo? Kaj bo, ko se bodo razočarani vračali?

Sam človek ne zmore ničesar, tudi dva ali trije zagotovo ne. Potrebne so množice ljudi, ki gradijo in ne rušijo, potrebne so vrednote, ki združujejo, opogumljajo, hrabrijajo in pomagajo, pa tudi ljudje, ki znajo videti sočloveka in o njem govoriti dobro, ga celo kdaj pohvaliti.

Phil Bosmans je zapisal: *Če takole prisluhneš ljudem, ki se pogovarjajo na cesti ali v gostilni, dobiš vtis, da je večina ljudi slabih. Če nato teden dni hodiš na pogrebe in bereš osmrtnice in članke o umrlih, bi si lahko mislil, da slabih ljudi sploh ni, da so vsi očetje in matere idealni in da obstajajo samo srčno dobri, ljubeči in skrbni zakonci. Nisem še videl osmrtnice, kjer bi pisalo: »To je bil cepec!« ali »Bila je ničvredna mrha.«*

Iz osmrtnic se lahko celo učimo; ne hranimo pohvalnih besed šele za pogreb. Zato je lahko prihodnost družbe tudi v tem, da ne vidimo le slabega in črnega, da smo torej pesimisti, pač pa da svet slikamo v svetlejših barvah. Kajti svetloba pomeni prihodnost, zблиžanje z ljudmi, ki jih tarejo vse mogoče slabosti, a bi radi izstopili iz njih in vstopili v svet dobrega.

So časi, ko je treba stopiti skupaj – v boju za enakost, za strpnost, sobivanje in pravice vseh ljudi, ne glede na vse mogoče razlike. Ta čas je zagotovo tu in danes. Bodimo enotni in uspeh ne bo izostal. ■

Foto: Petra Duhannoy

S kakšno lahkoto danes 'sejemo' slabe novice, zgodbe, resnice, neresnice, polresnice? Nekega dne je filozofa Sokrata obiskal mož in mu rekel: »Poslušaj, Sokrat, povedati ti moram, kako se je vedel tvoj prijatelj.« »Kar takoj naj te prekinem,« je odgovoril Sokrat. »Ti je prišlo na misel, da bi tisto, kar mi imaš povedati, presejal skozi tri sita?!« Ker je mož zmedeno strmel vanj, je nadaljeval: »Da, preden spregovoriš, moraš tisto, kar mi imaš povedati, presejati skozi tri sita. Naj ti pojasnim. Prvo sito je sito resnice. Si preveril in se prepričal, ali je vse, kar bi mi rad povedal, resnično?!« »Ne, slišal sem, da so pripovedovali ...« »Dobro!

uporabiti marsikdaj, ko odgovarjamo, ko širimo vse mogoče zgodbe, jih pripovedujemo ljudem in medijem, ti pa široki javnosti. Sokrat bi nam zagotovo pritrdil.

Prihodnost je le v poštenosti, morali in etični drži, vljudnosti, prijaznosti in delavnosti.

Kje so meje med varovanjem lastnih pravic in kršitvami pravic drugih? Včasih so tanke, saj pogosto vidimo le svoje pravice in ne tujih. Spimo pa lahko povsem mirno le, če ohranjamo zavest, da smo delali po najboljšem vedenju in možnostih, predvsem pa, da zavestno nismo ničesar kršili. Velja se potruditi. Če ne za nas, pa vsaj za rodove, ki